

однолітків. У руховому плані ця група неоднорідна. У ній можна виділити дітей, які погано засвоюють навчальний матеріал дошкільної освіти, але проявляють задовільні рухові здібності, і дітей, що мають незначні показники як у першому, так і в другому випадку. Відрізняючись за віком і статтю, діти однієї групи до того ж мають різні розумові та рухові здібності. Це вимагає від педагога реалізації диференційованого підходу не тільки до переважно однорідних груп дітей, але і до окремих осіб. Його особливість полягає в тому, що залежно від розв'язуваної задачі педагог дає індивідуальні завдання або об'єднує дітей-олігофренів для спільної роботи за різними ознаками. Так, на етапі розучування рухової дії критерієм диференціації можуть стати розумові здібності, на етапі її вдосконалення - рухові. При вихованні фізичних якостей основоположними для поділу дітей-олігофренів на групи стають вік, стать, рівень розвитку, функціональний стан систем організму.

Висновки.

1. У дітей з особливостями психофізичного розвитку має місце та чи інша моторна недостатність, яка, як правило, відбивається на загальній поведінці дитини-олігофрена. Важливими завданнями фізичного виховання дітей з відхиленнями у розвитку є корекція засобами фізичної культури порушень моторики, розвитку і нормалізації рухів.

2. Цілеспрямовано і педагогічно грамотно організована корекційна рухова діяльність дітей-олігофренів дошкільного віку не тільки надає оздоровчий вплив на організм, збагачує рухову сферу дитини, а й позитивно впливає на інтелектуальні можливості, стимулює пізнання і розширює кругозір, формує позитивні емоції, має величезне виховне значення.

3. З кожним роком збільшується народжуваність дітей з інтелектуальними вадами, стає зрозумілим, те що у випадку з дітьми-олігофренами рух залишається практично єдиним засобом, що визначає їх благополучне існування і подальший розвиток. Тому корекційну роботу необхідно починати з раннього дитячого віку і продовжувати протягом всього освітнього періоду дитини.

Список використаних джерел

1. Ашмарин Б.А. Теория й методика педагогических исследований в физическом воспитании: Учеб. пособ. – М.: Физкультура и спорт, 1978. – 212 с.
2. Барков В.А. Физкультурно-оздоровительная работа в начальных классах вспомогательной школы: Учеб.-метод. пособие / Под ред. В.А. Баркова. – Гродно: ГрГУ, 2003. – 107 с.
3. Бернштейн Н.А. О построении движений. – М.: Медгиз, 1947. – 255 с.
4. Вайзман Н. П. Психомоторика детей-олигофренов. – М.: Педагогика, 1976. – 104 с.
5. Вильчковский Э.С. Развитие двигательной функции у детей. – К.: Здоровья, 1983. – 208 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 302 с.

The article reviews the influence and applicability of exercise for correction of psychomotor development of mentally retarded children of preschool age.

Keywords: correction, exercise, psychomotor development of children, olihofrenic children.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376-056.36:51

М.Є. Скивицька

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ВИМІРЮВАЛЬНИХ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ УМІНЬ У СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ

Стаття присвячена проблемі вивчення сформованості вимірювальних та обчислювальних умінь у старшокласників з інтелектуальною недостатністю. У ній наведено критерії, показники і рівні сформованості зазначених умінь у даній категорії учнів. Описано результати констатуючого експерименту, в ході якого були виявлені особливості вимірювальної та обчислювальної діяльності старшокласників з інтелектуальною недостатністю в процесі виконання ними практичних завдань.

Ключові слова: обчислювальні уміння, вимірювальні уміння, кім-петентностний підхід, практичні завдання, старшокласники з інтелектуальною недостатністю.

Статья посвящена проблеме изучения сформированности измерительных и вычислительных умений у старшеклассников с интеллектуальной недостаточностью. В ней приведены критерии, показатели и уровни сформированности указанных умений у данной категории учащихся. Описаны результаты констатирующего эксперимента, в ходе которого были выявлены особенности измерительной и вычислительной деятельности старшеклассников с интеллектуальной недостаточностью в процессе выполнения ими практических заданий.

Ключевые слова: вычислительные умения, измерительные умения, компетентностный подход, практические задания, старшеклассники с интеллектуальной недостаточностью.

В связи с ускорением темпов развития общества выдвигаются новые требования к работнику на рынке труда, важнейшими из которых являются способность решать широкий круг проблем, умение мобилизовать свой личностный потенциал для решения различных задач на основе имеющихся знаний и умений. Поэтому одной из приоритетных задач, решаемой в настоящее время в специальном образовании, является расширение круга вопросов и проблем, к решению которых подготовлены выпускники, что в свою очередь отвечает идеям компетентностного подхода.

Сформированность измерительных и вычислительных умений имеет для учащихся с интеллектуальной недостаточностью большую практическую значимость, поскольку они являются универсальными для различных видов деятельности и применимы для решения реальных жизненно-практических задач.

Цель проведенного нами констатирующего эксперимента заключалась в том, чтобы выявить и дать характеристику особенностям измерительной и вычислительной деятельности старшеклассников с легкой степенью интеллектуальной недостаточности в процессе выполнения практических заданий.

Участниками констатирующего эксперимента были учащиеся с легкой степенью интеллектуальной недостаточности старших классов. Исследование было проведено на базе ГУО «Вспомогательная школа № 1 г. Гродно» в 6-ом – 10-ых классах. В эксперименте приняли участие шестьдесят три учащиеся, среди которых было девять учащихся шестого класса, девять учащихся седьмого класса, десять учащихся восьмого класса, семнадцать учащихся девятого классов, семнадцать учащихся десятых классов. Также в исследовании приняла участие ученица восьмого класса ГУО «Базовая общеобразовательная школа № 14 г. Гродно», получающая специальное образование в классе интегрированного обучения по программе вспомогательной школы.

Методика проведения констатирующего эксперимента разработана на основе анализа, синтеза и обобщения данных исследований [1, 2, 3], а также программных требований учебных дисциплин «Математика», «Трудовое обучение», «Социально-бытовая ориентировка» [4, 5, 6].

Испытуемые выполняли двенадцать практических заданий (по четыре задания по каждому учебному предмету). Подобранные для каждого года обучения практические задания позволяли выявить особенности усвоения учащимися базовых математических знаний по изучению метрической системы мер и действий над числами, полученными от измерения величин (длины, массы, емкости, площади и т.д.).

Рассмотрим содержание критериев, показателей и уровней сформированности вычислительных и измерительных умений у учащихся с интеллектуальной недостаточностью 6-10-ых классов.

Основу выделения критериев сформированности у учащихся вычислительных и измерительных умений составили:

- *правильность выполнения* практического задания учащимся;
- *степень самостоятельности* учащегося;
- *овладение учащимся техникой контрольно-измерительных действий.*

Уровни сформированности вычислительных и измерительных умений у учащихся с интеллектуальной недостаточностью определялись по следующим показателям:

«0» – критический – отказ от выполнения заданий.

«1» – низкий – правильное, самостоятельное выполнение учеником от 0% до 25% практических заданий, остальные задания выполнены с помощью экспериментатора.

«2» – средний – правильное, самостоятельное выполнение учеником от 26 до 50% практических заданий, остальные задания выполнены с помощью экспериментатора.

«3» – выше среднего – правильное, самостоятельное выполнение учеником от 51 до 75% практических заданий, остальные задания выполнены с помощью экспериментатора.

«4» – высокий – правильное, самостоятельное выполнение учеником от 76% до 100% практических заданий, остальные задания выполнены с помощью экспериментатора.

В процессе выполнения практических заданий учащимся предлагалась помощь в виде: словесной инструкции, показа действий (с опорой на предъявляемый образец), в виде совместных действий с экспериментатором.

Количественные показатели позволили выявить уровни сформированности измерительных и вычислительных умений у старшеклассников с легкой степенью интеллектуальной недостаточности.

Участники констатирующего эксперимента проявили положительное отношение к выполнению заданий, поскольку случаев отказа от предложенной деятельности выявлено не было. Учащиеся выражали желание приступить к выполнению других практических заданий после того как предложенный объем работы был выполнен.

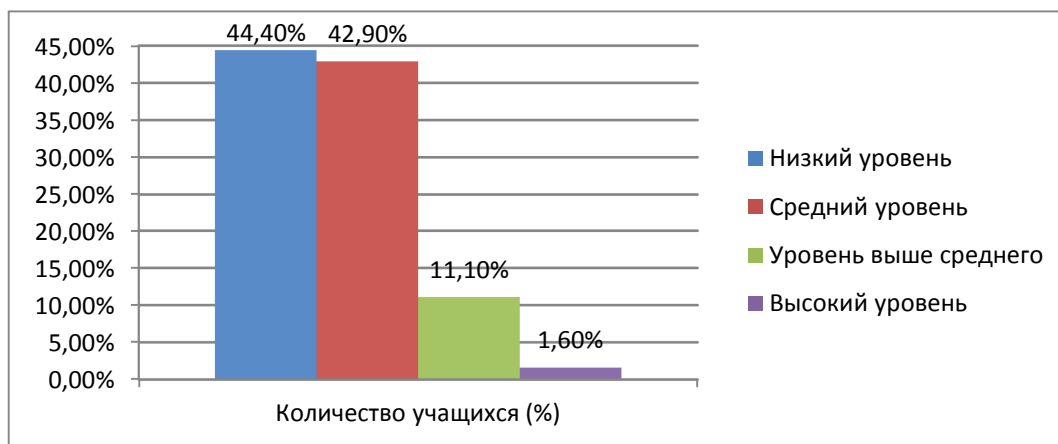
Эмпирические данные, которые позволили выявить уровни сформированности вычислительных и измерительных умений у учащихся с легкой степенью интеллектуальной недостаточности по классам обучения, сведены в таблицу 1.

Таблица 1

Уровни выполнения практических заданий старшеклассниками с легкой степенью интеллектуальной недостаточности по классам обучения

Классы обучения	Общее количество учащихся	Уровни			
		низкий	средний	высокий	выше среднего
		Количество учащихся (%)			
6 класс	9	3 (33%)	5 (56%)	1 (11%)	0 (0%)
7 класс	9	4 (45%)	3 (33%)	1 (11%)	1 (11%)
8 класс	11	5 (47%)	4 (36%)	2 (18%)	0 (0%)
9 «А» класс	9	3 (33%)	5 (56%)	1 (11%)	0 (0%)
9 «Б» класс	8	4 (50%)	2 (25%)	2 (25%)	0 (0%)
10 «А» класс	8	4 (50%)	3 (37,5%)	1 (12,5%)	0 (0%)
10 «Б» класс	9	4 (44%)	5 (56%)	0 (0%)	0 (0%)

Анализ эмпирических данных, полученных в ходе проведения констатирующего эксперимента, позволил выявить низкий уровень сформированности измерительных и вычислительных умений у 44,4% старшеклассников с интеллектуальной недостаточностью, принимавших участие в проведении констатирующего эксперимента, средний уровень выполнения практических заданий показали 42,9% учащихся. Уровень выше среднего был выявлен у 11,1% учеников. Высокий уровень сформированности изучаемых умений показали 1,6% учеников с интеллектуальной недостаточностью. Результаты выполнения практических заданий представлены на диаграмме (рис. 1).

Рис. 1. Уровни сформированности вычислительных и измерительных умений у учащихся с интеллектуальной недостаточностью (констатирующий эксперимент).

Качественная обработка полученных эмпирических данных позволяет констатировать заинтересованность учеников процессом выполнения практических заданий. Особый интерес вызывали те задания, которые требовали практических действий с измерительными приборами (линейкой, сантиметровой лентой, мерным стаканчиком), чертежными инструментами (циркулем), другим оборудованием, используемым в процессе исследования (проездными билетами, бланками для заказа фотографий, почтовыми конвертами, марками и др.).

Детальный анализ и обобщение особенностей выполнения практических заданий, основанных на применении измерительных и вычислительных умений, старшеклассниками с интеллектуальной

недостаточністю дозволило виділити серед них наступні загальні особливості, характерні для даної категорії учнів:

1. Несформованість технічних умінь виконання контрольно-вимірних дій:

- виконання вимірів, включаючи відстань від початку до нульового поділу лінійки, характерно для 66,6% учнів 6-го класу, 44% учнів 7-го класу, 18,2% учнів 8-го класу. В цьому випадку похибка виміру становила 4-5 мм.

- порушення точності виміру довжини відрізка (сторони геометричної фігури), пов'язане з орієнтуванням на сантиметрові штрихи поділу шкали лінійки і виключенням необхідності враховувати міліметри. Так, відрізок довжиною 11,5 см, після виміру учнем мав довжину 11 см.

- труднощі в орієнтуванні по вимірній шкалі циферблатних ваг, випадковий пошук позначок. Так, Таня Я., учениця 8-го класу, при необхідності показу 1,5 кг вказує на позначку в 1 кг; 0,5 кг, 0,1 кг.

- випадковий пошук заданої величини при вимірі ємкості рідини і сыпучих продуктів з допомогою мірного стаканчика без урахування назви продукту. Були зазначені випадки, коли при правильному визначенні, наприклад, 150 г рису, в процесі виконання практичного завдання учні втрачали вказану величину, а вимір речовини продовжували виконувати, користуючись шкалою виміру сусідніх назв продуктів («манка», «крахмал», «вода»).

- неправильне використання верхньої і нижньої шкали транспортира в процесі виміру величин кутів без урахування назв кутів (острий, прямий, тупий). Так, при вимірі гострого кута в 50° учні з інтелектуальною недостатковістю отримували значення 130°.

2. Зазначені труднощі оперування термінами «звичайне число», «чисельник», «знаменатель», «десятичне число», «периметр», «радіус», «діаметр»; ускладнена диференціація понять «периметр» і «площа».

3. Виявлені особливості читання, заміни назв одиниць виміру однієї і тієї ж величини (міліметр на метр; грам на кілограм), зміщення одиниць різних систем виміру (метр з квадратним метром, мілілітра з міліметром), труднощі перекладу мір виміру довжини і маси.

4. Неправильне вказання назв при виконанні арифметичних дій з числами, отриманими з виміру величин.

Наприклад, $48 \text{ см} \times 33 \text{ м} = 1584 \text{ м}$.

5. Ускладнення в процесі обчислення у старшокласників з інтелектуальною недостатковістю були пов'язані з:

- недостатковими знаннями таблиці множення;
- неправильним вказанням разрядного місця числа при додаванні і відніманні;
- помилками при виконанні множення на двозначні числа;
- помилками при множенні на круглі числа, на 0;
- спробами випадкового називання арифметичної дії вже після первинного знайомства з практичним завданням, в той момент, коли учень ще не орієнтується в його змісті.

Слід відзначити, поступове зменшення кількості помилок в процесі виконання обчислень, вимірів величин, підвищення контролю над процесом виміру, перевіркою його результатів, спостережувані у учнів з інтелектуальною недостатковістю від 6-го класу до 10-го. Привертає до себе увагу успішне використання шкали лінійки при виконанні арифметичних операцій додавання і віднімання. Характер допомоги, яку було надано учням з інтелектуальною недостатковістю в процесі виконання ними експериментальних завдань, також змінювався. Більшість старшокласників успішно користувалися словесними формами допомоги (вказаннями, поясненнями, питаннями), завдяки чому було виконано 36,2% практичних завдань. В меншій ступені були потрібні наочні способи надання допомоги. Виконання завдань окремими учнями здійснювалося за вказівкою, з підтримкою на зразковий зразок і за імітацією. Цей спосіб надання допомоги був використаний при виконанні 22,4%. І тільки невелика частина учнів в якості допомоги потребувала в спільних практичних діях з експериментатором – 7,1% виконаних практичних завдань.

Таким чином, результати констатуючого експерименту дозволили зробити висновок про те, що старшокласники з інтелектуальною недостатковістю перебувають переважно на низькому і середньому рівнях сформованості вимірних і обчислювальних умінь.

Список використаних джерел

1. Варенова Т.В. Особенности использования чертежно-графических, измерительных и вычислительных навыков в трудовой деятельности учащихся вспомогательной школы: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.03. – М.: НИИ дефектологии АПН СССР, 1983. – 21 с.
2. Манжула И.Н. Формирование измерительных действий у учащихся старших классов вспомогательной школы: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.03. – К.: Киев. гос. пед. инст. им. А.М. Горького, 1965. – 24 с.
3. Пумпутис Ю.Ю. Воспитание интереса к занятиям по математике у учащихся V-VI классов вспомогательной школы [Электронный ресурс]. – 1975. – Режим доступа: <http://www.childpsy.ru/upload/dissertations/1975.htm>. Дата доступа: 06.12.2009.
4. Программа вспомогательной школы с русским языком обучения. I отделение. Математика. VI-X классы / автор-сост. В. П. Гриханов. – Минск: Национальный институт образования, 2006. – 40 с.
5. Программа вспомогательной школы с русским языком обучения. I отделение. Социально-бытовая ориентировка. VI-X классы. – Минск: Национальный институт образования, 2006. – 24 с.
6. Учебная программа для I-го отделения вспомогательной школы с русским языком обучения. Трудовое обучение. VI-X классы / сост. В. В. Кочергина [и др.]; под ред. В. А. Шинкаренко. – Минск: Национальный институт образования, 2008. – 104 с.

The article is devoted to the study of formation of measuring and computing skills to high school students with intellectual deficiency. There are criteria, indicators and levels of formation of these skills in this category of students. The results of the diagnostic experiment, in which the identified features of measuring and computing of high school students with intellectual deficiency in the performance of practical tasks.

Keywords: computing skills, measuring skills, competentnostny approach, practical assignments, high school students with intellectual deficiency.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 615.851:616.832.21-002

*В.І. Співак
А.В. Михальський*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ДЦП

В статті здійснюється опис процесу психічного розвитку дітей з ДЦП. Висвітлюються питання, що стосуються особистісних якостей та емоційно-вольової сфери таких дітей.

Ключові слова: психічний розвиток, діти з ДЦП, особистість, емоційно-вольова сфера.

В статье описывается процесс психического развития детей с ДЦП. Раскрываются вопросы, которые относятся к личностным характеристикам и эмоционально-волевой сферы таких детей.

Ключевые слова: психическое развитие, дети с ДЦП, личность, эмоционально-волевая сфера.

Кожен з батьків, хто зіштовхується з важкою хворобою своєї дитини, прагне отримати максимум інформації, що має хоч якесь відношення до проблеми. Знання допомагають сім'ї реально подивитись на хворобу та способи її лікування, дають необхідні сили для боротьби з недугою, дозволяють стежити за останніми тенденціями в галузі медицини. Але, інколи в гонитві за анотаціями до ліків нового покоління і пошуком чергового фахівця вони випускають з поля зору особистість самої дитини. А, в свою чергу, спроба подивитись на хворобу "зсередини" – очима хворої дитини – і є кращим способом її зрозуміти.

Особливості формування особистості й емоційно-вольової сфери у дітей з діагнозом ДЦП можуть бути обумовлені двома чинниками:

-біологічними особливостями, пов'язаними з характером захворювання;